

Uit het jaarverslag van de Remonstrantse Broederschap – 1935

Punt 11 (blz. 37)

Punt 11. Overeenkomstig het besluit, door de Algemeene Vergadering van 1934 na inleiding en gedachtenwisseling genomen, is door onze Commissie het door Prof. Dr. L. J. VAN HOLK gehouden referaat over „De beteekenis van volk en staat en hun verhouding tot godsdienst en kerk”, op gelijke wijze als vroeger geschiedde met het oriënteringsboekje en bij de voorbereiding van de wijziging onzer Beginselverklaring, in brochurevorm in het licht gegeven. Deze brochure is in ruime mate in den kring der gemeenten verspreid en aanleiding geweest tot bespreking van het betreffende onderwerp in de vergaderingen van besturen, vertegenwoordigende colleges en gemeenteleden. Ook op verschillende der gehouden gewestelijke Broederschapsdagen is het vraagpunt „Godsdienst, staat en volk” amptel behandeld, zoodat mag worden uitgesproken, dat het de aandacht heeft genoten in alle geledingen van ons kerkgenootschap.

Toen daarna (tegen het einde van 1934) bij rondschrijven door onze Commissie aan de Besturen der gemeenten werd verzocht ons verslag te doen van het resultaat der gehouden besprekingen, bleek, overeenkomstig de reeds ten vorigen jare uitgesproken verwachting, dat het overgrootste deel der gemeenteleden mag geacht worden zich geheel te vereenigen met geest en inhoud der voorgedragen concept-resolutie. Slechts enkele bezwaren, in hoofdzaak van redactioneelen aard, werden ten aanzien van § 5 te onzer kennis gebracht. Voorgelicht door hare sub-commissie voor de geestelijke leiding, die de ingekomen antwoorden en opmerkingen nauwgezet heeft overwogen, heeft onze Commissie aan § 5 den gewijzigden vorm gegeven, die bij punt 11 thans aan uwe vergadering wordt voorgesteld en die ook de instemming van Prof. VAN HOLK heeft kunnen verwerven.

Wij vertrouwen, dat na deze breede voorbereiding uwe vergadering bereid zal zijn door de aanvaarding dezer resolutie een duidelijk geluid te geven aangaande de wijze, waarop de verhouding van Volk en Staat tot godsdienst en kerk door de Broederschap der Remonstranten in dezen tijd wordt gezien.

PUNT II.

De Commissie tot de Zaken der Remonstrantsche Broederschap verzoekt de Algemeene Vergadering hare goedkeuring te hechten aan de volgende resolutie:

VERKLARING.

De Remonstrantsche Broederschap, op grond van haar beginselverklaring, spreekt als haar oordeel over de beteekenis van volk en staat en hun verhouding tot godsdienst en kerk, het volgende uit:

§ 1. Zij beschouwt onder volk de bevolking van een land, die zichzelf als een historisch geworden éénheid erkent. De eigen aard van elk volk moet als gemeenschappelijke grondvorm van alle geestesleven, ook het persoonlijke, van hooge waarde worden geacht. Elk volk wordt door God bestemd op eigen wijze Hem als den Almachtige in het geheel der menschheid te dienen. God is de Eenige volstreckte Souverein over alle volkeren en roept uit hen het Volk Gods: de gemeenschap der heiligen.

§ 2. Zij beschouwt als taak van den staat: de ordening van het volksleven door wetgeving, rechtsspraak en gezagsuitoefening; de bevordering van het stoffelijk en geestelijk welzijn van het volksgeheel. Tot de taak van den Nederlandschen staat behoort de handhaving der nationale traditie van vrijheid en verdraagzaamheid.

§ 3. Zij beschouwt het als de taak der Christelijke kerken te arbeiden aan de redding der zielen en de heiliging der wereld, opdat Gode steeds voller de Hem toekomende eer worde gegeven.

§ 4. Zij komt met nadruk op voor de eerbiediging der menschelijke persoonlijkheid in samenleving en rechtsorde; voor de ontwikkeling van het volksleven tot den hoogst bereikbaren graad van éénheid in gerechtigheid; voor de loyale gehoorzaamheid aan en medewerking met de Overheid, behoudens de onvoorwaardelijke gehoorzaamheid, die ieder Christen en alle Christelijke kerken Gode verschuldigd zijn, volgens het Evangelie van Jezus Christus.

§ 5. Zij spreekt als hare overtuiging uit, dat de leerstellingen en methoden van den absoluten staat in strijd zijn met de hooge beginselen, hierboven ontwikkeld.

Tot verwerkelijking van de in deze stellingen besloten staatswaardering acht zij de aaneensluiting aller Christelijke kerken tot een oecumenisch front een volstreckt noodwendige voorwaarde, en is zij bereid het hare bij te dragen om zulk een oecumenisch front ook in ons eigen volks- en staatsgebied te helpen vormen.

(Jaarverslag blz. 37).

Besprekingen van de Verklaring op de Algemene Vergadering van Bestuur van de Remonstrantse Broederschap – 1935

Punt 11 (blz. 115118)

Aan de orde wordt gesteld Punt 11 (de Verklaring inzake de Punt 11 B.v.B. beteekenis van volk en staat en hun verhouding tot godsdienst en kerk; zie Jaarverslag blz. 37).

De Commissie tot de Zaken heeft in haar Aanvullingsverslag nog een andere redactie voorgesteld van de slot-clausule — na § 5 der resolutie — n.l.:

„Ter handhaving van deze beginselen acht zij de samenwerking aller Christelijke kerken in hooge mate gewenscht.”

Verder is van de Gemeente Alkmaar het voorstel ingekomen, § 5 van de resolutie aldus te formuleren:

„Zij spreekt als haar overtuiging uit, dat de kerken waakzaam moeten zijn tegen de gevaren, die haar, in verband met de boven aangegeven beginselen, van de zijde van den absoluten staat kunnen bedreigen.”

Ds. RAPFOLD geeft de volgende toelichting:

1. De Broederschap wenscht den Nederlandschen Staat en de staatstaak te toetsen aan algemeen-christelijke normen, gelijk zij er van overtuigd is, dat dit ook de taak van andere kerkgenootschappen is.
2. Het is uiteraard het recht en de plicht der kerken om dit te doen, maar zij moesten, dit doende, haar critiek niet richten tegen een staatsbegrip, waarvan de inhoud niet ieder duidelijk voor den geest staat en waarvan *in het verband der verklaring* alleen de potentiële geestelijke dwang in het oog wordt gevat. Door een aprioristisch betoog als n. het concept *verzwakken* zij haar critiek.
3. Toch moeten de Kerken in dezen tijd spreken van den absoluten staat als *modern* verschijningsvorm, niet om dien vorm als een concreet gegeven op den voorgrond te plaatsen, maar om te getuigen van het standpunt der kerken, ten opzichte van wat die verschijningsvorm blijkens *elders* opgedane ervaringen beteekenen kan.

4. Daarom verdient het aanbeveling, te blijven op kerkelijk erf en zich er toe te bepalen, te waarschuwen tegen gevaren, die de kerken kunnen bedreigen van de zijde van den absoluten staat. In deze waarschuwing ligt dan opgesloten, dat men uit *ervaring* wel weet, waartoe *de* absolute staat komen kan, en krijgt men geen verschil van meening hierover of het beeld van een *bepaalden* (hier in Nederland tot dusver theoretischen) absoluten staat den leden goed voor oogen heeft gestaan.

Ook in de nieuw voorgestelde redactie wordt te weinig gezegd van de taak der kerk, te veel van den absoluten staat.

Prof. HEERING meent, dat de zaak reeds het vorig jaar zoo uitvoerig als noodig was, is besproken. De Commissie heeft alleen de slot-clausule naar aanleiding van gemaakte opmerkingen uit de gemeenten gewijzigd. Deze formulering moet men behouden — alle agressiviteit is hieruit juist geweerd. Eenerzijds wordt hierdoor vermeden, dat men zou zeggen, dat wij het gevaar niet zien, anderzijds vermijden wij den indruk, alsof op het oogenblik het gevaar in Nederland zoo groot zou zijn.

Ds. RAPPOEL meent juist, dat de nieuwe formulering van de Commissie veel agressiever is.

Prof. HEERING; wij willen juist niet — wat Alkmaar blijkbaar bedoelt — in het midden laten, hoe ons oordeel is.

Ds. OLDEMAN wil zich verzetten tegen de uitdrukking „absolute staat”: het fascisme vertegenwoordigt niet in elken vorm den absoluten staat; er is zeer verschillend geaard fascisme. Z.i. zouden wij door deze uitspraak ook zeggen, dat N.S.B.-leden niet in onze Broederschap behooren. Er zijn grooter gevaren voor den godsdienst, dan die hem uit het fascisme bedreigen. Persoonlijk is Spr. dus sterk tegen de uitdrukking „absolute staat” in § 5.

Prof. HEERING geeft gaarne toe, dat er verschillend fascisme is. Maar lees, wat de oorsprong is: de uitspraken van Mussolini, en dan is er geen twijfel mogelijk. Wie kan zeggen, wat het fascisme in Nederland eigenlijk is? Zie bijv., hoe de derde brochure van de N.S.B. door de vierde achterhaald wordt (met name wat betreft de houding tegenover den godsdienst). Als fascisme niet meer beteekent „absolute staat”, dan weet niemand meer, wat fascisme is. Wij laten ons niet uit over de N.S.B., maar wij keeren ons als Christen-theologen vlak tegen den absoluten staat. Zegt de N.S.B.-er „wij zijn ook tegen den absoluten staat”, dan behoeft hij zich door deze „verklaring” ook niet getroffen te voelen.

De Heer VAN DEN BERG meent, dat in verband met het beroep op het geweten, waarvan § 4 spreekt, ook hier alles aan het persoonlijk inzicht moet worden overgelaten; een collectieve uitspraak kan niet worden gegeven.

Prof. HEERING wil er nog op wijzen, hoe met opzet het woord „fascisme” vermeden is, omdat men in het Communisme ook het zelfde gevaar ziet. x

Ds. MACKENZIE zegt: onze verklaring is niet tegen politieke partijen of bewegingen gericht, maar wij zeggen dit als religieuze gemeenschap en stellen beginselen tegenover beginselen.

In de formulering, die Alkmaar aan § 5 geeft, staat deze § als een „wensch” naast de verklaringen in §§ 1—4. Daarom is deze formulering onjuist.

Ds. SPANJAARD toont nog eens met een voorbeeld aan, hoe het uit gesprekken met jongeren wel blijkt, dat het hard noodig is, dat wij een dergelijke verklaring bezitten.

Het amendement-Alkmaar wordt nu in stemming gebracht en ver-Am. Alkmaar
worpen. verworpen.

De Voorzitter meent, dat het inderdaad nu een prachtig ding zou zijn, als wij ons eenstemmig konden vereenigen met de resolutie.

Prof. HEERING noemt het wel teekenend, dat er onder de leden van de N.S.B. zijn, die het woord „absolute staat” vermijden, omdat zij zien, welk een storm van verontwaardiging dat woord heeft gewekt. ✓

Ds. F. KLEIJN acht het een blaam voor de Kerk, als zij, uit vrees daardoor misschien wel leden te verliezen, zich niet zou uitspreken tegen een beginsel, waardoor het Christendom in het hart wordt getroffen.

De Resolutie De resolutie, in stemming gebracht, wordt aangenomen met op
aangenomen. twee na algemeene stemmen.

Ds. SIRKS vraagt, hoe men nu verder wil: hoe krijgt de Broederschap nu de samenwerking met de andere kerken?

Prof. HEERING acht het het beste, kennis te geven aan de Besturen van de verschillende kerkgenootschappen en ook aan de organen van de Oecumenische Beweging.

Zoo wordt besloten. ✓